

ФИНАНСОВИ, ИНВЕСТИЦИОННИ И ОТЧЕТНИ ПРОБЛЕМИ НА ТЪРГОВСКИЯ БИЗНЕС

Разнообразието на протичащите стопански операции предопределя и проблемите на текущото счетоводно отчитане и тяхното представяне в годишния счетоводен отчет.

Счетоводната отчетност осигурява хронологична регистрация и систематизация на всички счетоводни документи за протеклите стопански операции. Така се постига висока степен на аналитичност на данните и възможност за обобщаване. Други проблеми пред които е поставена дейността на търговския бизнес са инвестиционните и финансовите. Тези проблеми винаги ги е имало, но със започването на кризата през 2007 година те се задълбочават и стават доста по-сериозни и забележими в една фирма, няма значение дали голяма или малка.

Основни канали, по които се прояви влиянието на кризата върху българския търговски бизнес са:

- Поради забавения растеж на пазарите в ЕС и САЩ, се намали растежа на българския износ;
- Намаляване на преките чужди инвестиции и заемното финансиране, което доведе до по-слаба инвестиционна активност и забавяне на растежа на кредитирането в икономиката;
- Намаляване притока на капитали заедно с по-високите лихви на свой ред доведе до ограничаване на достъпа до кредит и забавяне във вътрешното търсене;
- Спад на растежа и заетостта (рецесия) и забавяне на темповете на растеж в развиващите се икономики, в това число и в България;
- Понижението на международните цени вследствие на кризата се отрази в по-ниски цени на българския износ и внос, което доведе до понижаване на цените в страната.

Вниманието на настоящия доклад е насочено към всички тези проблеми, които съпътстват дейността на търговския бизнес.

Целта на разработката е те да бъдат представени възможно най-пълно и да се представят алтернативи за разрешаването им.

За разработване на доклада са използвани разнообразни литературни източници, както и информация от последни проучвания на бизнеса публикувани в интернет.

Най-важно за бизнеса са парите. Образуването на паричните фондове и тяхното изразходване представлява същността на финансите на фирмата в съвкупността от икономически отношения, които възникват между фирмите, държавата, кредитните институции образува финансовите отношения.

Постигането на главната цел на фирмата. Получаването на възможно малка печалба или увеличаване стойността на фирмата при поемане на минимален рис изисква финансите да се управляват гъвкаво и ефективно. Финансовото управление е сложна комплексна функция. Главната цел е създаване на такова равновесие на паричните потоци, които в краен резултат да доведат до повишаване на стойността на предприятието и печалбата. Ефективно финансово управление на фирмата е в силна зависимост от конкретната икономическа и социална среда във фирмата и състоянието на външната среда. Функциите на финансово управление на фирмата са¹:

1. Създаване на гъвкава организация. Структура, рационални комуникации и точно определяне на финансите, правата и задълженията на финансовия мениджър и персонала.

2. Изграждане на добра система за счетоводна дейност, вътрешен контрол и правилно изготвяне на счетоводния баланс и отчета за приходите и разходите.

3. Планиране съвместно с други управленски органи на продажбите на базата на маркетингови проучвания на продуктите и жизнения цикъл.

4. Извършване на периодични и оперативни анализи на финансовото състояние на фирмата с цел по-ефективно финансово управление.

Бизнесът у нас не е оптимистичен за скорошно излизане от кризата, показват данните в последното изследване на бизнес климата на Националния статистически институт (НСИ).

Всяка втора фирма има проблеми с несигурната икономическа среда, всяка пета има финансови проблеми и почти всяка четвърта има намерение да освобождава работна ръка. Най-големи песимисти в очакванията си за следващите шест месеца са шефовете от строителния бизнес. Почти всяка втора строителна фирма има затруднения с плащанията и среща финансови проблеми. В бранша се увеличава и делът на тези строители, които предвиждат намаление на цените през следващите месеци.

В индустрията се прокрадва една по-оптимистична тенденция сред мениджърите, че вероятно след шест месеца ще може да се очаква раздвижване на бизнеса. Според нея това се обяснява с коментарите за раздвижване на европейската икономика, от която износът на България изключително много зависи.²

Документи за удостоверяване на финансовото състояние – счетоводни баланси и отчети за приходите и разходите (заверени от експерт-счетоводител, ако се изисква по закон), отчети за паричния поток за предходните 3 години и за последния текущ отчетен период; доклади от експерт-счетоводители, данъчни декларации, референции от банки, извлечения от банкови сметки, удостоверения за липса или наличие на данъчни задължения по ДПК и други. Бизнес-план и прогнозни парични потоци, договори за доставка, за реализация и други.

Чрез инвестициите се създават активите на фирмата. Те биват: Дълготрайни материални активи (машини, апарати, транспортни средства) или краткотрайни материални активи (материални запаси). Формира се поток на изразходване на средства за активи - дълготрайни и краткотрайни. Оформят се два парични потока: първият е от фирмата към продавачите на факторите на производство (оръдия и предмети на труда, работна сила) Свързан е с разходи и формират създаването на активите и образуват издръжката на производството. Вторият паричен поток тече от потребителите към фирмите. Той образува приходите. Трудно се получава равновесие между тези два парични потока.

¹ Виж, Стоян Узунов - "Конюнктура, пазари, цени", 2000, стр. 34

² Виж, <http://www.trud.bg/Article.asp?ArticleId=238223>

Заради кризата връщането на инвестициите, които българските предприемачи правят за стартиране на бизнес чрез франчайз, се връщат по-бавно. През 2010 г. средният срок за възстановяване на вложените средства е 26 месеца при 17 месеца през миналата година. При франчайзинга фирмите получават правата да използват дадена марка и модел на работа от притежателя на бранда срещу заплащане. Получателите на марката развиват собствени обект или обекти като част от верига. Въпреки забавеното възстановяване на инвестициите в бизнес по този модел проучването сред 69 франчайзодатели и 240 франчайзополучатели отчита ръст на фирмите, които предлагат франчайз, както и на обектите, открити по този модел. От 87 през 2009 г. компаниите, които се развиват на франчайз, са станали близо 200 през 2010 г. Над 60 на сто от тях са български компании. Работещите по модела обекти през 2011 година са близо 3 хил. при около 2200 през миналата година. Мениджърите на франчайз компаниите очакват в следващите пет години бизнесът да се разрасне между 2 и 4 пъти.

Според проучването към този бизнес се насочват основно хора с бизнес или предприемачи, които са претърпели неуспех основно от секторите най-засегнати от кризата като строителство, финансов сектор, търговия с автомобили. Насочват се към модела основно защото осигурява разработена технология на работа и дава възможност за работа под развита марка като част от верига, което намалява риска от неуспех. Най-голям интерес предизвикват франчайзи, които не изискват големи първоначални такси - до 10 хил. лв.

Въпреки увеличаването на фирмите, които се захващат с бизнес на франчайз, оборотите в сектора падат, а това отказва и част от получателите на правата за дадена марка. По оценка на предприемачите през 2010 година оборотите им са намалели средно с 10-35% в зависимост от бранша. Заради свитото потребление от бизнеса са отпаднали и 7.6% от франчайзополучателите.

Основният проблем за развитието на бизнеса е слабото познаване на този модел. Именно в развиването на подобни ниши като школите по математика са и възможностите за развитие на франчайзинга в България. Все още неразработени остават сфери като химическо чистене, търговия на дребно, ремонти по домовете, детски занимални, счетоводни къщи.

Досега основен двигател на растежа бяха инвестициите от частни капитали, но кризата сложи точка на това. За да запълнят празнината, се задействаха държавните фондове (SWF), които са дългосрочни инвеститори – могат да чакат 10-20 години възвръщаемост за разлика от частните фондове, чиито срокове обикновено са от 3 до 5 години. Според Gartner следващият такъв инвеститор е САЩ. Този род финансиране разкрива други хоризонти пред ИТ, при които може да се мисли за дългосрочни стратегии със стойности, които ще се отплатят в бъдещето. Ако се вгледаме в миналото, казва Раскино, ще открием, че големите промени, свързани с ИТ, са отнемали 5-10 години, като дава пример с ERP, CRM и електронната търговия. Напред в бъдещето той вижда корпорации, опериращи в реално време, мобилна търговия, Web 2.0 (социални) предприятия, гъвкавост на бизнеса благодарение на технологии като SOA и BPM, търговия във виртуалния свят, модернизация на ИТ в голям мащаб, стратегическа промяна в ефективността на ИТ. Както бизнесът подновява колите и офисите си, така ще промени и ИТ инфраструктурата си, смята той. Времето за това приближава.

Бизнесът може да гарантира запазване на работните места и повече инвестиции, ако държавата намали таксите, които събира от него. В същото време фирмите у нас губят до 11 на сто от своето време, за да се преборят с бюрокрацията, показват данни на Световната банка. Бизнесът у нас губи около 165 милиона лева под формата на такси от всякакви регулативни режими. За фирмите това е скрито данъчно облагане. Големият

проблем е, че тези такси се определят от агенциите, които после си ги раздават под формата на премии, задържайки 25 на сто от размера на тези такси. Тези такси не са разходно ориентирани. Някои такси са прекалено високи, някои - ниски, но повечето са високи. Затова се разработва методология за таксите, така че да бъдат разходопокривни. България е едва на 51 място по отношение на тежестта на регулаторните режими. Преди нас се нареждат страни като Испания, Словения, Люксембург. А след нас остават Унгария, Румъния и Полша. България не е страната, която е най-зле по отношение на регулациите за бизнеса, но все пак изоставате от много от държавите в Европейския съюз. За да изпълнят административните режими, фирмите губят доста време. Мениджърите на новите компании отделят 10 на сто от времето си, за да се справят с подобни проблеми. Само старите фирми губят по-малко време. Колко време бизнесът ще губи за непродуктивни дейности за бюрокрация, които се отнемат от времето за добавяне на стойност. Ако тези проблеми бъдат решени, бизнесът обещава по-голям икономически растеж и повече работни места.

Обичаен за нашата практика проблем е неначисляването на данъчни и други публични задължения и лихви по просрочени такива, на които се гледа като на възможно, но не и сигурно задължение, зависимо от вероятността да бъде разкрито или не при данъчна проверка. Заради добрите отношения с клиентите подобен род проблеми се омаловажават и дори и в случаите на същественост одиторът е готов да направи компромис, ако ръководството е наясно с възможността в бъдещ период да заплати данъците и да понесе съответни санкции.

Някакви особени проблеми на организациите в областта на счетоводството съществуват. Особено когато се касае за присъща дейност от чист вид, т.е. регламентираната им дейност е придружена или не от допълнителна стопанска дейност, която не се осъществява по занятие и не се налага да се формира и отчита печалба. Счетоводството на такава организация наред с другите обекти на отчитане, ще отчита предимно бюджетните и приходи и разходи.

За приходите има предвидена група сметки в примерния национален сметкоплан на Националния съвет по счетоводство /група 71/, които на синтетично ниво могат да се прецизират и адаптират съобразно спецификата на всяка организация.

За отчитане на разходите се ползват общовалидните синтетични сметки, но те също следва да бъдат пригодени за спецификата, както на сферата, така и на конкретната организация.

Счетоводните сметки за разходите в индивидуалния сметкоплан на всяко предприятие обикновено се създават с оглед представянето на разходите в годишния финансов отчет, респ. в отчета за приходите и разходите.

В случаите, когато организацията има и стопанска дейност, която подлежи на данъчно облагане по ЗКПО, ползва за нея общовалидните за стопанската сфера счетоводни сметки и съставя спомагателен отчет за приходите и разходите, чийто финансов резултат пренася в общия си отчет само с едно перо: печалба или загуба. Това е предвидено и в НСС 9³. Доколкото стопанската дейност на една нестопанска организация е нетипична за нея, спомагателният отчет за приходите и разходите може да се състави по съкратения едностранен модел – от НСС 1⁴.

Институтът на дипломираните експерт-счетоводители е достатъчно авторитетна институция, която може да въздейства на съответните държавни органи за правилното и справедливо решаване на данъчните проблеми на неправителствените организации, чиято роля за развитието на гражданското общество, както и за подпомагане на правителствените органи, е безспорно важна и полезна.

³ Виж, <http://www.uspeh.bg/index.php?show=item&item=237>

⁴ Виж, <http://im.cablebg.net/clients/nss1-98.htm>

Със Закона за счетоводството се въвежда почти пълно разграничение на счетоводно-отчетните проблеми на предприятията от бизнеса и от бюджетния сектор. Основното в измененията и допълненията е яснота и точно дефиниране на задълженията на Министерството на финансите. Принципно добра постановка е разработването на счетоводни стандарти за бюджетните предприятия, като основната част от тях са в унисон с разработените от Международната федерация на счетоводителите счетоводни стандарти за публичния сектор. Тези МСС се базират на основното предположение “текущо начисляване”. А както е известно, тези предприятия изготвят финансовите отчети на база на “паричните потоци”. С постановките на чл. 5б ясно и категорично се определят функциите на министъра на финансите по разработването на нормативните актове за счетоводството и за независимия финансов одит.

Специално внимание е отделено за предприемането на мерки за развитието и усъвършенстването на счетоводството. При разработването на нормативните актове по проблемите на счетоводството и независимия финансов одит министърът на финансите ще се подпомага от Национален съвет по счетоводството. Той ще определя числеността, състава и правилата за организация на неговата дейност. С измененията на чл. 7 на ЗСч⁵ се въвежда значително по-точен и по-ясен ред за съдържанието на основните реквизити на първичните счетоводни документи, които засягат само дейността на предприятието или и на други предприятия или физически лица. Ще отпаднат необосновано въведените в практиката по няколко подписа на лица, именувани като съставители и като отговорни за съответната стопанска операция. Изискването за прилагането на счетоводните стандарти след 1 януари 2005 г. е най-съществената постановка в този закон. В България вече се прилагат Международните счетоводни стандарти (МСС) и Международните стандарти за финансови отчети (МСФО), както и тълкуванията към тях, изготвени от Съвета по международните счетоводни стандарти и възприети от Комисията на ЕС. Министърът на финансите организира официалния превод на тези стандарти. Министерският съвет ги легализира (прие) като официални нормативни актове чрез обнародването им в “Държавен вестник”. При необходимост министърът на финансите е задължен да дава разяснения по прилагането на счетоводните стандарти. Той е инициатор и за приемане от Министерския съвет на Национални счетоводни стандарти (НСС) за отчетни обекти, за които няма международни счетоводни стандарти. Навярно такива стандарти се приемат и в случаите, когато има международни счетоводни стандарти, но те не са възприети от Комисията на ЕС.

Бюджетните предприятия съставят финансовите си отчети на база на утвърдените от министъра на финансите сметкоплан и счетоводни стандарти и на методическите указания на Министерството на финансите. Всички предприятия, които през 2004 г. са прилагали МСС, ще продължат да работят по тях. Тази постановка се въвежда като принцип. Годишните финансови отчети на предприятията с нетен размер на приходите от продажби до 100 000 лв. могат да включват само отчета за доходите (отчета за приходите и разходите). Те не подлежат на задължителен независим финансов одит.

Въпреки, че световната финансова и икономическа криза, е състояние на развитите икономики, тя има своите канали за влияние в икономическата среда на развиващите се икономики, каквато представлява България. Причините за това са глобалния икономически модел, при който силните корпорации търсят нови пазари и стават основни играчи в икономиките на развиващите се страни. Като резултат от

⁵ Виж, <http://www.lex.bg/bg/laws/ldoc/2135213569>

кризата, на пазара ще останат само по-силните и адаптиращи се организации. А кои са те, ще покажат стратегиите за справяне с негативните влияния на кризата.

Библиография

1. М. Армстронг - „Преуспяващият мениджър”, 2008
2. Т. Ненов - „Фирмена диагностика и управление на риска”, 2001
3. Стоян Узунов - ”Конюнктура, пазари, цени”, 2000
4. Атанас Дамянов и Драгомир Илиев – “Международен маркетинг”, 2009
5. Проф. Методи Кънев – “Обща теория на икономиката”, 2008
6. Румен Гечев – “Макроикономика”, 2004
7. <http://www.trud.bg/Article.asp?ArticleId=238223>
8. <http://www.lex.bg/bg/laws/ldoc/2135213569>
9. <http://www.uspeh.bg/index.php?show=item&item=237>
10. <http://im.cablebg.net/clients/nss1-98.htm>